

שבת הממלכה

שמירת השבת במערכות הלאומיות
עיונים, מקורות וסקירות

תוכן העניינים:

- 3 השבת של מדינת ישראל - פתיחה
- 4 חובתנו להבטיח צביון רוחני למדינה - הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל
הרב הראשי לישראל
- 5 שבת לד' או לבני אדם - הרב שלמה אבינר ראש ישיבת עטרת ירושלים
ורב הישוב בית אל
- 6 הפגיעה בשבת היא פגיעה באחדות ישראל - מכתבו של הגאון
הרב ישראל מאיר לאו לרון חולדאי
- 9 השבת והציבוריות בישראל - לקט מדברי גדולי ישראל
- 20 נספחים:
- 21 רבנים על משמרת השבת
- 24 מנהיגים וסופרים למען השבת הציבורית
- 26 רקע היסטורי וסקירה עדכנית

פתיחה - השבת של מדינת ישראל

עניינה וערכה של השבת במעגל החיים של כל יהודי ידוע ומפורסם לכל ואין צורך לחדש עליו מאומה.

עניינו של קובץ זה הוא להאיר באור עמקני מחד ועכשווי מאידך את האתגר הניצב בפנינו מאז קום המדינה - שמירת השבת במרחב הציבורי. לא רק אחריות אישית של כל אחד על חייו ועל ביתו אלא אחריות לאומית עלינו, כנושאי הדגל של חיבור התורה והמדינה, על אופייו של הרחוב, של המערכות הכלליות ושל כל המרחב הציבורי במדינת ישראל.

היטיבו לבטא זאת מחברי הספר "להכות שורש" הסוקר את יחסו של הרב קוק זצ"ל למפעלים השונים האמונים על ביסוס ההתיישבות בארץ ישראל באותם הימים:

"נקודת המוצא של הראי"ה במאבק על הצביון הרוחני של ארץ ישראל, היתה הפוכה לחלוטין: גישתו התבססה על מחוייבות לכל חלקי עם ישראל, ולא רק לציבור מצומצם, ולפיכך דרישותיו לא היו מוגבלות למקומות בהם נמצאה אוכלוסייה דתית. הראי"ה חש אחריות לא רק כלפי עדתו וסיעתו, אלא כלפי כלל ישראל, שבו נכללים גם החלוצים ואנשי ההתיישבות, גם אם הם פורקי עול - ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא".

יתר על כן, דווקא ההזדהות העקרונית עם מפעל תחיית הארץ, עם הרעיון הלאומי ועם החתירה לגאולת הארץ ולעצמאות, הם שהעניקו לראי"ה את היכולת לתבוע באופן טוטאלי שמירה על קודשי ישראל בכל מקום בארץ ישראל".
(להכות שורש עמוד 126)

אנו מקווים כי קובץ זה על מאמריו התורניים ומחקריו המעשיים יהווה עוד נדבך חשוב בהרתמותו של הציבור לחזק ולבצר את מעמדה של השבת בישראל, לא כמאיימת על חיי החולין אלא כמקור של עוצמה וברכה לחיים הפרטיים והלאומיים גם יחד.

חובתנו להבטיח צביון רוחני למדינה הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל הרב הראשי לישראל

"אנו חייבים איפוא על פי ההלכה ועל פי כלכלי ההיגיון, להפעיל את כל האמצעים הממלכתיים, על מנת להבטיח את קיום התורה, ערכיה ומשפטיה על ידי העם ולהשתית אותם על יסודות קונסטיטוציוניים, ללא הפרדה ופירוד בין דת למדינה. זוהי המשימה העליונה שלנו וזוהי מטרת חזון הגאולה, כלשון הרמב"ם על מלך המשיח " ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם ה', לעבדו שכם אחד".

כל האמור לעיל נוגע לחוקי היסוד של התורה והדת, שיש להם זיקה ישירה לקביעת המשימות ההסטוריות, צביונו ודמותו הממלכתית הכוללת של העם. חוקי יסוד אלה של התורה חייבים להפוך לחוקים אינטגרליים של המדינה על מנת לשוות לחייה הציבוריים אותה דמות עילאית שמושגת ממכלול המידות והמצוות של תורת ישראל, ולהשיג את העליונות הרוחנית עליה נבאו נביאי ישראל: "והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחך"

צריך להיות שילוב מלא בין ההלכה לחוק, בין המדינה לדת, בין התורה למעשה. אבל אין הדברים אמורים ואינם נוגעים לרשות היחיד של האזרח ולהתנהגותו האינדיבידואלית שלא בתחום הציבורי ולא בפומבי.... **מחובתינו, איפוא, להבטיח את צביונה הרוחני העליון של המדינה** ולהחדיר בה את חזון הנביאים, עד שכל רואיה יאמר "ישראל אשר בך אתפאר"

...בד בבד עם הישגים חשובים, שהציבור הדתי זכה בהם בתקופת המדינה בשטחי דת שונים, יש להצטער על שאלה לא הושגו באמצעות השפעה ושכנוע. את רוב ההישגים בשטח הדת יש לזקוף לזכות הקונסטלציות הפוליטיות השונות שהיו קיימות במדינה. הן אשר גרמו לקביעת חוקים, תקנות וחוקי עזר שונים, לפי רוח התורה וההלכה. עם זאת בזמן האחרון חל מפנה לטובה. על אף הפירוד הרב, מורגשת התערורות מה מצד הסקטור החילוני לערכי מסורת ודת..."

שבת לד' או לבני אדם הרב שלמה אבינר ראש ישיבת עטרת ירושלים

יש יזמה חדשה להפוך את השבת ליום בעל אופי תרבותי פלורליסטי, שבת של מפגש קהילתי בו ייפגשו בני העם זה עם זה, יום של עונג תרבותי, יום של "יותר תרבות ופחות מסחר". השבת הישראלית החדשה תהיה יום של הסכמה ושותפות רוחנית תרבותית שיכלול ריבוי ההפכים, ואופיו ייקבע מתוך שיח ציבורי וקהילתי, המיזם יפתח אפשרויות תרבותיות שונות של "שבת" המתאימות לציבור הכללי והחילוני וכולי וכולי.

כלומר שבת כבקשתך, שבת בין בני ישראל לבין בני ישראל, ולא דווקא שבת בין אדם לד'. לא שבת של ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם. או במילים פשוטות שבת עם חילול שבת. או במילים עוד יותר פשוטות שבת בלי שבת, שבת שאינה שבת.

כמובן גם שבת חברתית-סוציאליסטית היא יפה מאד אך אינה אחת הדברות שנאמרו מסיני, ואתם ראיתם כי מן השמים דיברתי עמכם, אלא די בפילוסופים האוטופיסטים הצרפתים כגון פרודהון.

כמובן גם שבת של מנוחה והתרגעות ועונג היא טובה מאוד, אך בל נשכח שלפסוק: "וקראת לשבת עונג" יש המשך: "ולקדוש ד' מוכבד (ישיעהו נח יג). ושמא אדרבה שבת של עונג שבת עם חילול שבת אלא אינה לעג לשבת. זכרו את המשורר הלאומי חיים נחמן ביאליק שהודה שקשה לו שלא לעשן בשבת, אבל הוא עושה זאת בין כותלי ביתו, אבל חלילה לא ברשות הרבים. הוא שבעונג שבת באוהלי שם הטביע אופי של שבת ספרותית-תרבותית-לאומית, והוא שנרתם למאבק נגד משחקי ספורט ציבוריים בשבת ושאר חילול שבת. הוא שכתב לצלם בירושלים, שאם אינו סוגר את חנותו בשבת, הוא מבקש ממנו לסלק מחלון הראוה את תמונתו, ואכן הצלם נעתר לבקשתו.

הוא שכתב: "ארץ ישראל בלי שבת לא תיבנה, אלא תחרב, וכל עמלכם יהיה לתוהו. עם ישראל לא יותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם אלהים ואין צלם אנוש בעולם" (אגרות ה רכ).

למרות שהיה חילוני בהתנהגותו, הוא קינא לצביונה הציבורי של השבת.

כמובן, לא מפיו אנו חיים, אלא מפני רבותינו הקדושים. ומרן הרב קוק, יחד עם אהבת אחים האין סופית, לא נמנע מלמחות בכל תוקף על חילול שבת ציבורי. וזה לא היה מתוך התחשבות ברגשות של הדתיים אלא החובה הלאומית העליונה לבנין נכון של האומה בארצה.

"אחי היקרים, מתוך המית רוחי, מתוך קשר נשמתי לתחיתנו הכללית על אדמת קדשנו החביבה לנו חיבת נצח, הנני קורא לעזרתכם. תנו יד לסדר את חיינו הציבוריים בצורה נורמלית"

"...עוברים את גבול החופש ובאים עד לידי... אנרכיה ציבורית במדה מקולקלת מאד, ובשם הצבור בכללותו הננו תובעים את עלבון האומה וקדשיה"

(שם מז-מז)

"זו בעיה לאומית. ובחשבון הולך ונזקף על תחיתנו הלאומית, וראוי לנו להתאמץ ולמחות שלא יהיה המעמד כל כך מופקר"

"הפירצות הללו, שמשימים אותנו חרפה בגויים ובישראל, ומהפכים את חלום תחיתנו לפלצות וזועה... אנכי לא אוכל עוד לשתק, מוכרח אהיה לצאת בקולי קולות אל העולם הגדול, אינני מהדלטורים הדתיים, אבל כבר עברו כל הגבולות של הסבלנות, והסכנה של השתיקה והאדישות היא עכשיו הרבה יותר גדולה מכל תוצאה שתוכל לצאת ע"י הרעשה"

"חילול שבת ויום טוב שנעשה בפרהסיא... נשמת האומה מצאה את עצמה נכאבת ועלובה על ידי אחדים מבניה, אשר ירמסו ברגלים כל כך גסות את עורק חייה... ויעליבו לעינינו את קודש ד', את קדושת שבת ויום טוב" (מאמרי הראיה 154).

"לא נוכל כלכל את הגערה הנוראה של הנביא: "קדשי בזית ואת שבתותי חללת". (שם)

חזק ונתחזק ונרים בשמחה ובגאון את הדגל של "עם מקדשי שביעי".

[פורסם באתר מעריב nrg]

הפגיעה בשבת היא פגיעה באחדות ישראל מכתבו של הגאון הרב ישראל מאיר לאו לרון חולדאי

ISRAEL MEIR LAU
CHIEF RABBI
TEL-AVIV-JAFFA, ISRAEL

ישראל מאיר לאו
הרב הראשי
תל-אביב-יפו, ישראל

בס"ד, יום א', ז' באדר ב' התשע"ד

9.3.2014

לכבוד

מר רון חולדאי

ראש העיר

תל אביב - יפו

שלום וברכה

לפני כחמישים וחמש שנים, קשרתי גורלי עם תל אביב - יפו ובניתי בה את ביתי עם רעייתי, ילדתי העיר. במהלך התקופה, משרת אני כארבע עשרה שנה בכהונת רבה הראשי. מעולם לא פנית אליך בבקשה כלשהי. חורג אני ממנהגי כי זעקת השבת פורצת מקירות ליבי ואיני יכול להחריש. הנני מקווה כי תגער בהמון טרודותיך ותקרא את מכתבי בתשומת הלב הראויה.

ביום שני א' באדר ב' (3.3) החליטה הנהלת העיר להמליץ בפני חברי המועצה לשנות את חוק העזר הקיים ולהתיר פתיחת בתי עסק בשבתות ובמועדי ישראל. פריצת דפוס חיים של העיר מאז ייסודה לפני 105 שנים. הבה נשקול מה עומד על כף המאזניים בהכרעה שלפניכם.

מצד אחד השבת היא המתנה המופלאה שקבלנו בעשרת הדברות והענקנו לאנושות כולה. התבונן מא במעלותיה.

- א. "זיכרון למעשה בראשית" – היא עדות לבריאת העולם ומהווה בסיס לאמונה מונותאיסטית.
- ב. "זכר ליציאת מצרים" – היציאה מעבדות לחירות המסמלת כמיהה לחופש ולדרור זה למעלה משלושת אלפים ושלוש מאות שנה.
- ג. "למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר" – השוויון בין בני אדם, אין מעביד ועובד, אין פער חברתי והשבת מהווה מכנה משותף לכל הנבראים.
- ד. "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת" - יום של התעלות רוחנית, לא ריצה אחרי החומר אלא עיסוק בעולם הרוח. הדלקת הנרות, בית הכנסת, פרשת השבוע, סעודות השבת, הזמירות, הקידוש וההבדלה – נועדו להבדיל בין החול לבין הקודש, להעניק לשבת לא רק מנוחה הגוף אלא גם קדושת החיים וטיפוח הרוח.
- ה. הליכוד המשפחתי. במהלך ימות החול מתקשים אנו לכנס את המשפחה לשבת אחים גם יחד. חסרים אנו את השיחה בין אבות לבנים ובין איש לאחי. שולחן השבת עונה על הצורך החיוני לאיחוד משפחתי וליצירת שפה משותפת, לפחות, יום אחד בשבוע.

חמש הנקודות הללו העניקו לשבת את כרטיס הביקור ותעודת הזהות הלאומית במרוצת הדורות. רבים מבני עמנו מסרו את נפשם על קדושת השבת, וערך שראוי למות למען, ראוי בוודאי גם לחיות עבורו. במדינות המתקנות ביותר, פתחים בתי העסק ששה ימים בשבוע בלבד והמירוץ אחר הכסף נעצר ליום אחד מידי שבוע.

ראש העיר הראשון, ובה החלטה הקובעת כי "כל החמיות ובתי השעשועים צריכים להיות סגורים מערב שבת עד מוצאיה". "זכרו – כתב מ. דיזנגוף – כי השבת היא אות הסולידריות הלאומית הנפלאה ביותר מדור ודור, וכל הפוגע בה – באחדות ישראל הוא פוגע... שמרו על השבת והיא תשמור עלינו", מסיים דיזנגוף את דבריו.

דיזנגוף לא היה שומר מצוות, כמוהו הוגה הדעות הנודע אחד העם שכותב: "יותר משישראל שמרו את השבת, שמרה השבת על ישראל". חיים נחמן ביאליק השתתף כל שבת ב"עונג שבת" באולם "אהל שם", שם קרא מאגדות חז"ל לאחר שיעור בתלמוד מפי השופט ד"ר משה זילברג ולפני שירה בציבור בהנחיית החזן שלמה רביץ, כל זה בלי חילול שבת כל שהוא.

כזו היתה העיר העברית הראשונה, ובכך שימשה חיל חלוץ לערים רבות בישראל. אגא, שיתו ליבנם לדברים ואל תתנו יד להרס השבת והמועדים.

אסיים מכתבי זה במשפט מתוך הזמירות ליום השבת: "קודש היא לכם שבת המלכה, אל תוך בתיכם להניח ברכה, בכל מושבותיכם לא תעשו מלאכה".

בציפייה לישועה

שלך

ישראל מאיר לאו

הרב הראשי לת"א – יפו

"..אות היא לעולמי עד בינו וביני"

גדולי ישראל רבים - ראשונים ואחרונים -
עסקו בקשר האמיץ שבין השבת
לבין הציבוריות בישראל

להלן ליקוט חלקי מדבריהם

1 השבת - בונה את המלכות בישראל

בתקופת הקמת המדינה כותב הראשון לציון הרב ב"צ מאיר חי עוזיאל מכתב ברכה לאגודת "ברית השבת":

"מלכות השבת במדינת ישראל

בחסד ה' ובנפלאותיו הגענו לזמן הזה בו הוכרז חגיגת מפי ממלכות אומות העולם במועצת האומות המאוחדות להשבת מדינת ישראל, אמנם בחלק ממנה, בתור מדינת ישראל ממלכתית ובת חורין. ועתה הגיע שעתנו לחדש מעשה עזרא ונחמיה בגאולה השנית: לחזק ולהמליך את שבת מלכתא במדינת ישראל, זו חובתנו וכך נאה ויאה לנו לפי **ששמירת השבת היא סוד הנצח לקיומה של מלכות ישראל בארצו.**

מבחינה זאת הנני מברך את אגודת "ברית השבת" בארץ ישראל על פעולתה החשובה מאוד... להעיר ולעורר ולחבב את השבת קודש בכל יישובנו בדברי נועם שמקרבם את ישראל לאביהם שבשמים לתורתו ולארצו ולשבת קדשו...

החלצו ונחלץ אחים להשיב לנו ולארצנו בבתינו וברחובותינו בעיר ובשדה את מלכות השבת ונקדש בזה שם שמים לעינינו ולעיני כל העמים"

[מכתבי עוזיאל-עמ' תעט]

סימוכין לדבריו אפשר למצוא במדרש שמספר איזו מצווה תביא להחזרת המלכות לישראל:

"...בטלתן כל הדברות, קיימו דבר אחד ואני אסלח לכם, ואיזה? זה שבת, שכן אמר ירמיהו לישראל לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וגומר (ירמיה יז כב) - וישבה העיר הזאת לעולם (שם שם, כה), ואם לא תשמעו אלי וגו' (שם שם, כז) - בי נשבעתי נאום ה' כי לחרבה יהיה הבית הזה (שם כב ה), לכך נאמר שמעו דבר ה', ואין שמעו דבר ה' אלא שבת, שנאמר ממצוא חפציהו ודבר דבר (ישעיה נח, יג): [אגדת בראשית פרק עד]

2 השבת היא ששימרה את דמותנו הלאומית

כותב ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי:

"אמר הכוזרי: בחשבי על מצבכם ראיתי כי אמנם יש לא-לוה סוד בדאגו להשאתכם וכי את השבתות והמועדים שם הא-לוה בין הסבות החזקות ביותר להשתמרות דמותכם וצביונכם כי האומות היו מחלקות אתכם ביניהן וכובשות אתכם לעבדים להן בעבור בינתכם וזן דעתכם ואף שמות אתכם לאנשי מלחמה ולולא הזמנים ההם שאתם שומרים בנאמנות כזאת בהיותם מועדים שנתנו לכם מאת הא-לוה ובהיות טעמיהם חשובים כל כך - זכר למעשה בראשית זכר ליציאת מצרים, זכר למתן תורה, כל אלה ענינים אלוהיים שנצטויתם לזכרם תמיד. ולולא הימים הא-לה לא היה אחד מכם לובש בגד נקי ולא הייתם מתכנסים למקום אחד לשם קריאה בתורתכם מחמת דכאוונכם בארך תקופת שעבודכם. ולולא הם שהיו לכם לא הייתם מתענגים יום אחד בכל ימי חייכם. עכשיו עוברת עליכם בימים אלו שישית ימי חייכם במנוחת הגוף ובמנוחת הנפש מנוחה שאין מלכים יכולים להגיע לשכמותה הואיל ואין דעתם מיושבת עליהם ביום מנוחתם שהרי אם יביאם הצורך הקל ביותר לעשות עבודה ולצאת למסע באותו היום יסעו ויעבדו וככה אין נפשם מוצאת לה מנוחה שלמה." [ספר הכוזרי, מאמר ג']

גם ספר העיקרים קושר את יחודיותנו כאומה במציאות השבת:

"אמר הכתוב ושמרו בני ישראל את השבת וגו' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם וגו' (שמות ל"א י"ז), רצה לומר כי השבת אות על השאר באומה דבר מה מן הקשר הא-להי נקשר בה מה שאי אפשר להכחישו, שעל ידי הקשר ההוא תשיג האומה ההצלחה הנצחית לנפש והדבקות בשם, עד שישנו חסידיה השומרים את השבת את הטבע, וזהו אות ברית." (מאמר ב פרק יא)

הרב קוק זצ"ל הרחיב במהות הקשר בין השבת ללאומיות, וביאר כיצד זה מתבטא באיסור המלאכה בשבת:

"...השבת! כמה לאומיות רעננה יש בשמירתו ובקדושתו!... השינוי הנפלא, שמביא אהבה נאמנה בטבע, שיווי המעשים שמביא את שיווי הדעות, כמה הוא בולט ומורגש בשביתת השבת לכל חוקותיו ופרטיו. כמעט כל פרטי דרכי החיים כולם שווים הם בכל האומה הישראלית באין הבדל בין איש לרעהו ביום הקדוש והנערץ הזה... באיסור המלאכות כולם, הננו משקיפים על כל העם כעל איש אחד גדול, כחברים ורעים המתעלסים באהבים במסיבה אחת שכל אחד משתדל להשוות כל הליכותיו להליכות רעהו כדי שימצא ממנו קורת רוח.

ובאמת הבט נא אל הפעולות שכל עדת ישראל כולה תפעל ביום השבת: התפלה, הקידוש, הסעודות-מה רב כח השינוי הנפלא הזה להרשים אהבת משפחה בקרב העם הגדול הזה אשר גדולתו הוא כוחו הפנימי לאהבתו הנאמנה הרשומה בתוך חייו הפנימיים. **כמה אהבה לאומית ורוממות הרוח יש בשמירת שבת כהלכתו!** כמה פועלת השמירה הזאת לרומם את יקרת ערך האומה בלבב בניה, בהיות הזיכרון חי בינינו, כי לאומנו הוא העם הנושא את התעודה הזאת של שכלול רוח האדם ועלומו האמיתי." [מאמרי הראי"ה, העמ' 137 "השבת"]

לאור דברים אלו מוסיף שם הרב קוק שחובתו של היחיד לשמור שבת היא בעצם חובה לאומית:

"רק בהיותך משלם את המס המגיע מחלקך, היינו בהשתתף עם כלל ישראל בהנהגה השווה של שמירת קדושת יום השבת, אז הנך יוצא ידי חובתך, לכוון את רוחנו הלאומי הנשגב מצדך ובזה הנך באמת עובד ד', פועל חלקי בהתכלית הכללית שהנך חלק מחלקיו, כי רק על ידי ההנהגה השווה של כל הכלל כולו יוצאת התכלית. על כן חלילה לך, אחי, לשחת את נפשך, להוציא את עצמך מן הכלל, גם בדבר קטן המסתעף לקדושת יום השבת, שהוא האות בין ד' ובין בני ישראל, אות על התעודה הכללית, שאינה נגמרת כי אם על ידי ההנהגה המתאימה של כל האומה בכללה."

וממילא פגיעה של היחיד בשבת היא פגיעה כללית:

"...אחי, חלילה לך לחלל את קדושת השבת בשביל מצבך ופרנסתך, ומכל שכן בשביל השקפותיך החפשיות על החיים... מה גדול ההפסד הלאומי המגיע משליחות יד בקדושת שבת.

ומה תאמר, אחי, בהיותך נמנה בין האנשים אשר אם ירבו כמותם בהנהגתם יועם הזוהר הלאומי, כי השבת הוא המחיה את הרוח הלאומי ... ע"כ אחי בתור בן נאמן לעמך שמור נא מכל משמר את אוצר הלאומיות, את קדושת החוקים והמשפטים; וכפי גודל ערך כלל התורה כולה בשמירתה תגדל קדושת השבת

שהוא מרכז חיי הרוח של עמנו ומקדש תעודתו- כל שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. "

ולכן ציפה הרב קוק מאנשים שמקדשים ערכים לאומיים להבין נקודה זו:

"אנשים בעלי הכרה ובעלי שאיפה לאומית, עלולים (=ראויים) הם להכיר בהערצה, כמה גדול ונשגב הוא פרינציפ לאומי, כל כך נשגב וכל כך קדוש, כל כך עתיק וכביר כמו השבת לישראל." [שם, עמ' 352 "למשמרת השבת וקדושתה"]

וברור אם כן שבעיית חילול שבת אינה עניין של סקטור מסוים אלא:

"זו בעיה לאומית. ובחשבון הולך ונזקף על תחיתנו הלאומית, וראוי לנו להתאמץ ולמחות שלא יהיה המעמד כל כך מופקר" (אגרות הראי"ה ד', מד-מה).

ועוד במשמעות הכללית של יחס היחיד לשבת מביא הרב עמיאל, רבה של ת"א, בשם אחד מגדולי הדור הקודם, הגאון ר' מאיר שמחה הכהן ז"ל בעל "משך חכמה":

"על הפס' (שמות לא, יד)- "ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העושה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה". כבר עמדו חז"ל ושאלו במכילתא: "מה תלמוד לומר ונכרתה - והלא כבר נאמר "מחלליה מות יומת" ?- אך באמת המלה "כי" משמשת גם נימוק וטעם וגם כאן מה שאמרה התורה "כי כל העושה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה", אין זה בתורת עונש אלא בתורת טעם ונימוק. ללמדך, כי משום כך החמירה התורה כל כך בחלול שבת, משום שמי שמחלל את השבת הוא גורם ל"ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה", כפשוטם של דברים, כלומר שהוא מוציא את עצמו מכלל האומה הישראלית, ואפילו הוא מכריז על עצמו בקולי קולות, שלאומי הוא מכף רגלו ועד קדקדו במאה אחוזים. "

גם הרב יצחק הלוי הרצוג, הרב הראשי האשכנזי בימי הקמת המדינה נזעק לקרוא לבסס את המדינה על יסוד השבת:

"הרעיון של יום מנוחה איננו ממצה את עומקה וגובהה של השבת הישראלית. באות הלוחות הראשונות... ומדגישות את הערך הרוחני השמימי של יום המנוחה של ישראל. מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים - במובן הכפול של חיי הנצח לנשמת היחיד וחיי הנצח של האומה. צו השעה הוא הצלת נפש האומה כולה, ונפש האומה כולה זוהי השבת. כמה אנו חייבים לעשות להציל את נפש האומה כולה.

אנו פונים בשם היהדות כולה אל השלטונות הממשלתיים והצבאיים להבין מהי השבת לישראל ולא להביא יהודים לידי הניסיון לחלל את השבת. מי לה' איתנו. תנו ידכם לברית השבת למען הצלת השבת. החובה של הצלה זו מוטלת על הכל,

על הציבור ועל היחיד. בראש ובראשונה חובה זו מוטלת על הגופים הציבוריים... להתעורר לפעולת הצלה מתוך ההכרה שבמידה שהשבת הולכת ומתחללת בה במידה הולכת ונפסדת הצורה המקורית העיקרית של הבית הלאומי. כל אחד בחוגו יכול להשפיע, יכול לפעול, יכול למנוע אחרים ויכול להימנע מלסייע אף בימות החול בידי אלה העושים את השבת חול, יכול הוא לחזק בימות החול את ידי אלה השומרים את השבת. יש הרבה דרכים להצלת השבת... הצילו את שבת קודשנו, הצילו את נפש האומה בארץ קדושה."

3 שבת בפרהסיה הציבורית

כאמור, עם שיבת ציון וחזרתו של יישוב ציבורי יהודי לחיות בא"י נתחדש עניינה של אופי השבת הציבורית בישראל.

וכך מבאר הרב עמיאל את החידוש שבדבר:

"בגלות אפשר לכל היותר להטביע את חותם השבת ברשות היחיד, ובשום פנים לא ברשות הרבים, שאינה כלל וכלל רשותנו. ואלו בארץ ישראל, שרשותנו מתפשטת-ובכל אופן יש ברצוננו להתפשט-גם על רשות הרבים- כאן לא נמצא את הסתירה והנגוד בין רשות היחיד ובין רשות הרבים, וממילא לא נבוא גם לסתירות ולנגודים בלבנו ובנשמתנו.

בגולה שהחיים החילוניים אינם מסורים לנו, אי אפשר גם ממילא, ששבת קודש תהא מסורה לנו כראוי, כי סוף סוף יש השפעת גומלין בין החולין ובין הקדשים. ואלו בארץ ישראל, במקום שאנו היוצרים את החיים החילוניים בעצמנו, נגיע גם לעצמאות שלנו בקדושה, ושבת קודש הארצישראלית תהיה למופת לכל היהדות העולמית ולכל האנושיות בכלל, והכל יראו מה זה יום "מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח", הכל ירגישו מתוך הנשמה היתירה של השבת את הנשמה היתירה של היהדות בכלל והיהדות הארצישראלית בפרט." (שבת מלכתא, עמ' ד)

וכפי מעלת השבת הציבורית כך חומרנה:

"חלול שבת בצנעה ובפרהסיה- שבת וישראל הם בבחינת שני אוהבים, שנפשותיהם קשורות זו בזו. שבת אומרת: מבטלת אני את עצמי ואת כבודי מפני חייו של ישראל. אדרבא, כי יחלה אדם מישראל, כל הזריז לחללני הרי זה משובח (יומא פ"ד, ע"ב). וישראל אומר:

מוותר אני על חיי מפני כבודה של שבת - כל המחלל את השבת חייב מיתה. לכן חמורה מדת פרהסיה ממדת צנעה בחלול שבת. כי בצנעה אין אלא כבודה של שבת, ואילו בפרהסיה יש גם חלול השם, שאין בכחה של שבת למחול עליו."

[מתוך ספר "מלין חדתינ", מופיע בספר השבת עמ' 187]

בשנת תרע"א חוללה שבת באופן פומבי במושב הפועלים עין גנים - הרב קוק זצ"ל יצא במחאה חריפה כנגד הפגיעה הגדולה שנעשת ע"י חילול שבת בפרהסיא :

"חלול שבת ויום טוב שנעשה בפרהסיא במושבה עין גנים על ידי אספת הפועלים בהמון, הרעיש את לב קהל ה' בכללו, את כל ישראל יושב ארץ ישראל, עד שהמחאה התפרצה כמעט באפס יד. נשמת האומה מצאה את עצמה נכאבת ועלובה על ידי אחדים מבניה, אשר ירמסו ברגלים כל כך גסות את עורק חייה. היא לא תוכל לדום, היא תמחה בכל עוז, ומלחמה תשיב אל חיק בניה מהרסיה ומחריביה.

... כמה שנמעט את הענין לא נמלט מידי **עלבון קודש נורא, סוף כל סוף הסכימה קבוצה שלמה של בני ישראל בארץ ישראל לחלל שבת ויום טוב בפומבי**, ומה שהיה הדבר מפני אידיאל כללי, זהו מוסיף עוד ליתן על העוון צורה בולטת, הראויה למחאה היותר אדירה מכלל כל האומה.

על כן בשם כל קהל עדת ישראל יושבי ארץ ישראל, בשם יושבי הערים והמושבות, בשם הועדים הנכבדים. והחתומים הרבים היחידים אשר שלחו את דבריהם אלינו ברגש ההשתתפות בצער ומחאה נוראה - הננו מוחים נגד העובדה המחפירה הזאת. "

[מאמרי הראי"ה, עמ' 452]

וכן נהג הרב קוק במקרים נוספים, למשל:

"אחי היקרים, מתוך המית רוחי, מתוך קשר נשמתי לתחינתו הכללית על אדמת קדשנו החביבה לנו חיבת נצח, הנני קורא לעזרתכם. תנו יד לסדר את חיינו הציבוריים בצורה נורמלית"

(אגרות הראי"ה ד מה-מו).

"...עוברים את גבול החופש ובאים עד לידי... אנרכיה ציבורית במדה מקולקלת מאד, ובשם הצבור בכללותו הננו תובעים את עלבון האומה וקדשיה" (שם-מו-מז).

4 משמעות השבת לשמירת ערכי המדינה

חזרת עם ישראל לחיי מדינה בתוך מערכות לאומיות היא אתגר שביכולת השבת לתת לו מענה משמעותי, כפי שביטא זאת שנים רבות לפני כן הרש"ר הירש -

"כאן (במדינה) קרובה הסכנה שהתעשיינות והמדיניות תהיינה לאילייה של האנושות ואילו הרוח האלוקית, שהיא הראשית והאחרית של כל שאיפות האדם, ועמה כל אותם הערכים של הצדק והאמת, המוסר והקדושה והאהבה... יהיו נדחקים לקרן זווית מוקפת ענני קטורת ורוממות חג אבל מובדלת משאונם ההמונם של החיים ונעדרת השפעה וזיקה עליהם...

כאן במדינה החדשה נועד ישראל ליצור חיי אומה ומדינה, שהמדע והאמנות, חרושת-המעשה והמסחר, הכוח והשלטון לא יהיה לאל ידם להליט את עיני האדם לבלי ראות והכר את הבורא, או להשמין את לב העם לבלי הרגיש עוד את חשיבותו האלוקית ואת גאון א-ל בעולם ולבלי הרגיש באמת, במוסר ובאהבה. אדרבה, כאן עתיד היה כל גילוי קטן או גדול בהליכות האדם מישראל להיות מכוון כלפי מעלה, קודש לה'. כל ענפי המדע וכל תחומי עיסוקו של האדם נטל עליהם לבוא על ליכודם ומיזוגם אך ורק לתכלית הנוואת הבורא והאדרתו. החורש במחרשתו, החייט במחטו, הגיבור בחרבו, הסופר בקסטו, וכל הגה וכל דיבור, אם משל יחיד ואם משל הציבור כולו, נועדו להיותם מכוונים לעבודת ה', שכן בתפארת השכינה יפואר עם.

... לפיכך זכור, שמור את יום השבת לקדשו, היזהר לבל ידחקו חיי עשייתך המדיניים את תורת אלוקיך ואל תהין להעלות על דעתך, כי רק במדבר הזין ה' כל נפש ונפש מישראל במן, ואלו בתוך יישובו של עולם, בחיי החברה הסדירים, כוחותיו של האדם הם הפוסקים לו את מזונותיו. ולא היא, אלא בעצם עשייתך החרוצה ותוך שקידתך המתמדת והבלתי פוסקת על גישומן של שאיפותיך והוצאתן מן הכוח אל הפועל- זכור את יום השבת לקדשו. **עשה את השבת משען-עולם להכרת האלוקים וקדושתו בתוך שאונם והמונם של החיים באוהלך ובצאתך**"

[הרש"ר הירש "שבת של ישראל"]

וכה כתב הרב הרצוג :

במידה שאנחנו נעשה מאמצים לחזק ולבצר את השבת ולהשליטה בחיי היחיד והציבור, בה במידה יעזור לנו הקב"ה ויצליח את מעשינו... הדבר תלוי בנו, שומרי השבת כהלכתה.

אין זה כבר ענין של חיזוק השבת אלא של הצלת השבת. חילול השבת הולך ומתרבה.. השבת מתחללת בעיר ובשדה, בתחבורה, בנסיעות בטקסים ובאוטובוסים, בבתי הקולנוע, בבתי השעשועים, בכדור-רגל, בבתי הקפה...חובת הצלה זו מוטלת בראש ובראשונה על הגופים הציבוריים, הקהילות, המועצות, הוועדים ובראשם המוסדות הלאומיים.

נזכור שתנאי מוקדם לצורת המדינה היהודית היא השבת היהודית. המוסדות הלאומיים לצערנו עדיין לא יצאו ידי חובתם בכיוון הזה ועליהם להתעורר, ואולם בה בשעה חובת ההצלה מוטלת על כל יחיד ויחיד. יהודים, הצילו את השבת!

5 סגנון השבת הציבורית

החידוש הזה יצר נסיונות שונים להטביע סגנון לשבת הלאומית-ציבורית.מהו סגנונה וצביונה הראוי של השבת בישראל?

ממשיך וכותב על כך הרב הרצוג :

יש לצערנו יהודים... השובתים ממלאכה ומסחר ביום השבת אבל הם מחללים אותה, גם בפרהסיא, לשם תענוג... השבת נהפכת בידם ליום מנוחה גרידא, כמו, להבדיל אלפי הבדלות, יום ראשון אצל רבים מאומות העולם... חלילה לכם מזאת... תשמרו את השבת בתור יום קדושה, לא רק יום מנוחה. עליכם לזכור שהשבת היא כולה קודש. **בלי קדושה אין זו שבת.**

תנו לבכם שלא תשתנה ח"ו צורת השבת מדור לדור, שלא יחול ח"ו שינוי בין השבת של הדור הישן לשבת של הדור החדש, **שלא תהפך השבת של הדור החדש ליום מנוחה לאומי כדרך הגויים.** תנו לבבכם שתהא השבת של סיני נשמרת בכל צביונה ואופייה לדורות עולם.

הרב עמיאל מפרט יותר על הסגנונות השונים של השבת ומסיק-השבת כוללת כולם:

"אפשר לנו להגדיר את הצביון של השבת משלש נקודות: **דתית, לאומית וסוציאלית.**

"כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". **זו היא נקודה דתית טהורה,** המשותפת לכל בני הדתות שבעולם - שיהיה להם יום בשבוע, בו יזכרו את אלוקי השמים והארץ, שהוא הבורא והיוצר של כל העולמות ואין עוד מלבדו".

"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ד' אלוקיך משם" - **היא נמוק לאומי טהור,** כדי שלא נשכח לעולם כי יצאנו מעבדות לחרות ואנו צריכים להוקיר את החרות ולהגן עליה בכל נפשנו ובכל מאודנו עד טפת דם האחרונה. יצאנו פעם מבית עבדים ולא נשוב אליו בשום אופן יהיה מה שיהיה, ואם גם עכשיו הננו כפופים תחת שעבוד מלכיות, יש בזה רק משום שעבוד הגוף ולא משום שעבוד הרוח. והשבת מלכתא עשתה אותנו בשבת לא רק לבני חורין אלא גם לבני מלכים... ואם כי ישבנו כל השבוע בגיטו יצאנו בשבת קדש למרחביה וביטלנו בלבנו בתכלית הביטול את כל האדונים שקמו עלינו, הבטנו עליהם מגבוה, שמחנו בחלקנו בשבת מלכתא שניתנה לנו בתור בת זוג ואמרנו בגאון: "ולא נתתו ד' אלוקינו לגויי הארציות ולא הנהלתו מלכנו לעובדי פסילים". ובתוך כל הים של צרות ותלאות דברה אלינו השבת דברי ניהומים לאמר: "מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה וכו' וכו', "התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך עמי" וכו' וכו'".

"ולמען ינוח עבדך ואמתך כמוך" זהו נמוק סוציאלי כדי שירגיש בעל הבית כי גם עוזריו ומשרתיו, עבדיו ואמותיו הנם אנשים כמוהו. ואי אפשר לו לעשות בהם מה שלבו חפץ ולנצל אותם בלי גבול. ואמנם כל שלשת הנמוקים הללו גלויים ומפורשים היטב בתורה גופא. אולם דא עקא, שלא הכל יודעים שכל שלשה הנמוקים הללו תלויים זה בזה, מחוברים יחד בחבור פנימי, שאי אפשר להפריד ביניהם בשום אופן, זחו חוט המשולש שלא ינתק, ומי שמנתק אחד מהם מנתק הוא את כל החוט. וע"ז אמרו חז"ל: "שמור וזכור בדבור אחד נאמרו". זאת אומרת, שאעפ"י שב"זכור", בעשרת הדברות הראשונות, יש לשבת רק צביון דתי, וב"שמור" שבדברות האחרונות יש להשבת צביון לאומי וצביון סוציאלי, אל תעלה על לבך מחשבה זרה לבחור מכל אלה רק חלק אחד ולראות את השבת רק מנקודת השקפה אחת משלש הנקודות הללו, כי אז לא נשאר לנו מאומה; וכשתאמר שיש לך רק אחד משלשת הדברים הללו, אז אפילו אחד אין לך, כי כולם "בדבור אחד נאמרו".

השבת זוהי התמצית של כל היהדות כולה והיהדות גופה כוללת את כל הדברים יחד, גם דת גם לאומיות וגם צדק חברתי. ומי שמוציא חלק אחד משלשה החלקים הנ"ל אין לו כלום, מפני שלא נתנו לחלוקה.

"בדבור אחד נאמרו" זאת אומרת שהם לא רק תלויים זה בזה ואי אפשר ל"זכור" אותם בלי "שמור" ול"שמור" בלי "זכור", אלא שזה דבר אחד ממש, וזה בלי זה לא רק שאין בו דבר שלם, אלא גם חצי דבר אין כאן.

כי אין תחומים ביהדות לאמר: עד כאן החלק הדתי, ומכאן ואילך החלק הלאומי, ומשם והלאה החלק של הצדק החברתי. תורתנו היא תורת חיים, וכל בעל חי אם כי יש לו אברים רבים, הנה כל האברים "ינקי מהדדי" - בחלק הדתי שלנו יש הרבה מן הלאומיות, כמו שבחלק הלאומיות שלנו הרבה מן הדתיות ושתייהן תלויות בצדק ובמוסר האלוקי המבצבץ מכל מלה ומכל אות ואות.

6 פגיעה בשבת - פגיעה באחדות האומה

מלבד הפגיעה בקדושת השבת רואה הרב קוק צורך עז למחות על הנזק הנגרם לאחדות האומה:

"אבל אחים, נפקחה עינים על דבר המצב, מצב ההוה. הפועל העברי רוצה הוא להתבסס בארץ ישראל. כמה יופי ושמחה יש בדבר. והנה איך זה תוכלו לשכוח את התנאי הגדול והעיקר של דרכי שלום... כמה איבה ומשטמה ממיטות הן עובדות כמו אלה על הפועלים, ועל כל ההולכים בדרכים כאלה, שהם קשים

לישראל כעשן לעיניים. למה לא תתחשבו עם רוח האומה כמו שאתם מתחשבים עם כל תנאי האקלים והסביבה?

מה תהיה תקוות הפועל הצעיר אם יוסיף ללכת בדרך זרה כזאת, **בדרך המנכרת אותו מכללות האומה**, בעת אשר לרגלי מעשים תכופים כמו אלה תבוא דעת הקהל לידי הסכמה, חלילה, שהופרה האחוה כליל בין אחים כמו אלה ובין הכלל כולו. ואל תאמינו יותר מדי באחוות הגזע, "הלא אח עשו ליעקב", ומכל מקום כמה גדול התהום בין קרובי הגזע הללו, מפני ההבדל בתוכן החיים."

וביחס לטענה שהושמעה שבתוך קבוצתם אין זה נחשב כפומבי, חידד הרב קוק עוד את העניין-

"...מר חנוך אמר כמתנצל בעד הפועלים שלא היה פה חלול שבת בפרהסיא ברשות אחרים, מפני שעין גנים בתור מושבה של פועלים, נחשבת למשפחה בפני עצמה.

על זה העירוותי: דוקא נגד טעות זו עלינו למחות. **אלמלא שאנו חשים את רגש האחוה לכל אחינו, גם להרחוקים... לא היה העניין כל כך מרעיש אותנו.** אבל מפני שאנו חפצים שלא להפר את האחוה...

לא אחים! דוקא מפני שעין גנים היא מושבה שכולה פועלים, והיא עלולה, מפני רעיון מוזר זה, לחלל את קודש ישראל בכלל, חלילה, באין מוחה, הננו חייבים למחות נגדה בקול רעש גדול. דעו אחים, בני ישראל אתם כולכם, ועין גנים עיר היא בארץ ישראל, עיר הקודש היא... המושבה חייבת להוקיר בשכל טוב את רגש האחוה ההדדית של האומה, לאשרה החמרי והרוחני. לא אחים! העולה על רוחכם היה לא יהיה! לא תצאו מן הכלל, אחים הנכם ואחים תהיו לנו, ואם שגיתם - תשובו. שובו, שובו אחים. אין אנו מתבישים לקרוא אתכם לתשובה. אם אין אנו נביאים, בני נביאים אנו, שקראו את ישראל לתשובה בקול גדול. שובו למען תחיו ותחיו את ארץ אבותינו ועמנו. שובו והאחזו בקרב קהל עדת ה'!" [מאמרי הראי"ה עמ' 454]

7 הגישה הראויה למאבק

בין הצורך העז למחות בתוקף לבין ההגנה על אחדות האומה לא ראה הרב קוק כל סתירה, ולכן חזר וביירר מהי נקודת המוצא של מחאה זו ומהם גבולותיה.

וכך כותב לגבי מקרה עין גנים הנ"ל -

"למלחמה אנו קרבים היום, למלחמת מצוה, בכאב לב אנו נגשים אליה. אבל סוף כל סוף הנני מכריז בגלוי שנדע אשר למלחמת אחים אנו נגשים, על אחינו ולא

על אויבינו, לא ישראל על הכנעני והעמלקי, אלא יהודה על שמעון, ושמעון על בנימין.

רגש האחוזה שאנו מרגישים גם נגד אחינו, אלה אשר כל כך התרחקו מסבות שונות ונוראות מבית חיינו, מיסוד הקודש, מחיי התורה והמצווה.. הוא שמחדיר בנו את רגש המלחמה, ומגביר את כחה ואת מרירותה של מחאתנו; אבל הוא נותן בנו גם כן תכונה של זהירות כי סוף כל סוף לא על אויבים, כי אם על אחינו אנו לוחמים...אנו לא נאמר: "גם לי גם לך לא יהיה - גזורו": לא נגע בשום ענין אשר יוכל לסבב איזה מעוט כוח לשובנו החביב, כי אם נהיה קולעים את חצינו אל המטרה של גדירת הפרצה."

מודעה שפורסמה בביטאון
"נרות שבת" בשנת 1943
ובה מפת ארץ ישראל
והכיתוב "בנין הארץ רק
בשמירת השבת".

נספחים

“כל שומר שבת כדת מחללו” - רבנים על משמרת השבת הציבורית בישראל

במשך שנות הציונות עמדו רבני ישראל בתוקף על שמירת השבת הציבורית. וכשהיה צורך לא הססו להשמיע את קולם. הנה כמה דוגמאות לכך.

חילול שבת על ידי אישי ציבור

הרבנות הקפידה מאד על שמירת שבת של אנשי ציבור כשהם פועלים בשליחות האומה. במכתב מחאה תקיף להנהלת הסוכנות היהודית מוחים הרבנים הראשיים, הרב קוק והרב מאיר, על חילול שבת של אחד מראשי הסוכנות:

“בשם הישוב היהודי הנאמן לקודשי ישראל הננו מביעים בזה את מחאתנו הנמרצת נגד חילול השבת המחפיר של יו”ר המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית ע”י נאומיו... בליל שבת ט”ו באייר בתל אביב ולמחרת בשבת בבוקר בירושלים.

איש הבז למצפון העם ומחלל קודשיו שאבותינו באו עליהם באש ובמים אינו ראוי לשמש מנהיג העם. בנסיעתו זו **מפלג הוא את אחדות האומה ונוטל מעצמו את הזכות והאמון לדבר בשמה, כי את קודשיה הוא מחלל.**

איך אנו יכולים לתבוע מהשלטונות שמירת השבת במפעליהם, בו בזמן שהעומדים בראש הסוכנות והמדברים בשם העם מראים דוגמא מעליבה כזאת של שמירת שבת. הלא לצחוק אנו בעיניהם, ובמקום שהסוכנות תקדש מלחמה לשחרור היהודים מעבודות הצבא בשבת, הרי במעשה חבריה אלה היא משפיעה על יחסה השלילי של הממשלה אל שבת קדשנו...

הננו פונים בגלוי להנהלת הסוכנות היהודית להגיב בכל עוז ותוקף נגד מחלקת ההתגייסות ונגד מר... על המעשה מחפיר הזה בקדש הקדשים של עמנו”.

[מתוך מאמרו של הרב יהודה שביב, ספר “רפאל”]

שמירת שבת באדמות הלאום

עוד בטרם קמה המדינה שמירת שבת ומועדי ישראל בעבודת הקרקע הייתה סעיף עקרוני בחוזה החכירה שכתבו המוסדות עם המתיישבים. כשנעשה ניסיון לבטל סעיף זה בבית משפט, נזעק הרב הראשי, הרא”י אונטרמן, לעמוד בשער. וכך כתב ליו”ר הנהלת הקרן הקיימת:

“בצער עמוק קראתי בעיתונות כי שופטת בית המשפט המחוזי בירושלים הוציאה פסק דין לבטל את סעיף השבת בחוזה החכירה עם מנהל מקרקעי ישראל. ..

מכאיב אפוא לראות כי עם ביסוסה והרחבתה של מדינת ישראל עדיין ישנם כאלה שעונים צרה בכל הקשור עם דת קדשנו, ומחפשים תחבולות לפרוץ פרץ בערכים הרוחניים שנקבעו ביסודה של הקרן ונתאשרו בקונגרסים כדבר שאין להזיזו.

ולכן החובה על ההנהלה לנקוט בצעדים הנחוצים להביא את העניין לערעור משפטי נגד פסק דין זה. ..

[שם]

ההיסטוריה חוזרת - היום לפני 91 שנה

גם בשנת תרפ"ד תאריך כ' באייר יצא בשבת. ביום זה ארע מקרה שהרעיש את היישוב היהודי בארץ - שניים מחברי הנהלת ההסתדרות הציונית נסעו במכונית בליל שבת מירושלים למלון (נוצרי) בחיפה ובמהלך יום השבת נסעו בפומבי וביקרו במפעלים ובשכונות בעיר והסביבה. בעקבות זאת קמה מחאה גדולה בכל עיתוני התקופה ונערכו אסיפות מחאה ברוב ערי הארץ .

תיאור המאורעות וכן תקצירי הנאומים מופיעים בחוברת 'מגלת השבת' שהוציא ארגון בשם הועד המרכזי "משמרת שבת" בנשיאות הראי"ה קוק זצ"ל.

להלן דברי אחד הגוואמים בעצרת המחאה בפתח תקוה:

הנואם (- יעקב מאיר זכאי, מנהל לשכת עליה ועבודה של המזרחי) מוסיף : היום הזה הוא יום מתן התורה, בעד היום הזה מסרו את עצמם להורג אלפים ורבבות יהודים בספרד ובכל מקום, אל נחשוב את מסירות נפשם בעד השבת לדבר קל, נשתתף במחאה הכי חריפה **אנו בני אם המושבות פתח תקוה אשר מיסדיה היו יהודים חרדים ובעת הם יהודים חרדים. עלינו לצאת במחאה הכי חריפה נגד אנשים אי אחראים כאלה.** (עמ' 10)

איך הצטרף הרב נריה לבני עקיבא / המאבק נגד כדורגל בשבת

משחקי כדורגל לא התקיימו בשבתות בירושלים מתוקף הסכם בין ארגון הספורט 'מכבי' ובין הוועד הלאומי שאף נתן לה פיצוי כספי על כך. כשהחליט להפסיק את מתן הפיצוי בטענה ש"אין יותר באפשרותנו וזה גם נגד הכרתנו לשלם פיצוי בעד אי חילול שבת". החליטה "מכבי" לחדש את המשחקים. ביום שישי הודיעו נציגי הציבור הדתי על כוונתם לערוך הפגנה גדולה נגד חילול השבת. ראשי ה'מכבי' נערכו והכינו משמר גדול של שוטרים אנגלים וערבים כנגד המפגינים.

"נחישות ה'מכבי' לחלל שבת בירושלים ציערה מאד את הרב משה צבי נריה. בדפי פנקס ביטא את כאבו: "השבת - אישון עיננו. .. אם באים אנשים ומחללים את השבת בפרהסיה בעיר קודשנו, הרי הדבר מעיד כי גם לאומיות אין בין אותם הצעירים שלקחו עליהם את השם הקדוש 'מכבי'.."

בין האלפים הרבים ששמירת השבת וקדושתה יקרו לליבם, הגיע גם הוא להביע מחאתו... ההפגנה הייתה סוערת ביותר. ..היהודים הדתיים שהתאספו על יד המגרש ניסו להשפיע על חברי ה'מכבי' בהסבירם להם את ערך השבת וגודל חילול השם והשבת על ידי ההתחרות, ואת הצער והעלבון שהם גורמים ליהודים בעיר הקודש. אולם כל הדברים ללא תועלת. בגסות ובחוצפה לעגו לדברים האלה, ולא זה בלבד, אלא גם התנפלו בפרעות על חברי 'בני עקיבא'. והכום עד התעלפות.. נאסרו שניים עשר איש. מהם חברי 'הפועל המזרחי', ישיבת הרב קוק, ישיבת 'חברון', סמינר 'מזרחי' ו'אגודת ישראל'."

מעשי האלימות שראה הרב נריה על המגרש הדהימוהו, אך **התנהגות חניכי בני עקיבא עוררה בו התפעלות. מסירות הנפש שגילו הצעירים, גישתם הרצינית ועמידתם האיתנה במאבק למען כבוד השבת עשו עליו רושם גדול.** .. גילוי זה חולל תפנית ביחסו אל בני נוער אלה והוא חש קרבה רבה יותר כלפיהם... מאז גילה מעורבות גדולה יותר בנעשה.. בהדרגה היה לחלק בלתי נפרד מנוף הארגון וראה בבניין עולמם הרוחני של חבריו ייעוד חינוכי ושליחות חשובה."

(מתוך "שחר אורו")

”יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם..”

בערכה הנשגב וההכרחי של השבת הציבורית לעם ישראל הכירו גם אישים ומנהיגים השייכים לציונות הכללית. לפנינו מבחר מדבריהם על כך.

דוד בן גוריון:

”הנהגה הציונית, הנהלת הסוכנות והנהלות קרן הקיימת לישראל וקרן היסוד החליטו להכניס סעיף לכל החוזים שבין המתיישבים ובין הקרנות את הסעיף הבא...בהכנסת סעיף זה אין הנהגה הציונית, הנהלת הסוכנות או הנהלות הקרנות מתכוונות להתערב בהליכות המתיישב בענייני דת ולפגוע בחופש מצפוננו...אולם לימי המנוחה בשבת ובחגים יש ערך לאומי כללי...” [מתוך מכתבו, מובא ב”להכות שורש”, עמ’ 135]

מכתב שכתב חיים נחמן ביאליק בעקבות חילול שבת ציבורי בקיבוץ גבע:

לכבוד מר מ’ קושניר קיבוץ גבע שלום וברכה! דבריך הגיעוני, ואין בהם אפילו מקצת נחמה...

מן הצורך לצווח ככרוכיה יום יום על סילוק השכינה וסילוק הדעת מצעירי ישראל. ועד שאתה חס על כבודי, מוטב לכולכם לחוס על כבוד קונכם ועל כבוד ארץ ישראל המחוללת בידכם. ואם כדבריך כן הוא, שהמעשים נעשים לא רק על-ידי יחידים, אלא על-ידי רוב מניין ובניין של הצעירים בקבוצות, הרי אוי ואבוי לכולנו שבעתים. **ארץ-ישראל בלי שבת לא תיבנה, אלא תיחרב, וכל עמלכם יהיה לתוהו. עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם א-להים ואין צלם אנוש בעולם...**

כל עמי התרבות קיבלו מיד ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה, והיא שעמדה להם ללבוש צורת אדם במקצת. בלעדיה היו כולם עומדים בפראותם. השבת, ולא התרבות של תפוחי הזהב או תפוחי האדמה, היא ששמרה על קיום עמנו בכל ימי נדודיו. ועתה, בשובנו לארץ אבות, הנשליכנה אחרי גונו ככלי אין חפץ בו?.. מי ששומר את השבת, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו את כל עוונותיו. **בלי שבת אין ישראל, אין ארץ-ישראל, ואין תרבות ישראל.** השבת היא התרבות..

ואולם מחוץ לכל זה, איכה לא יבינו צעירנו, כי עם ישראל ברוב מניינו ובניינו, זה שעל אדמתו אתם יושבים ובכספו אתם נתמכים, נתן את ידו לבניין הארץ

על דעת כך שתישמר השבת בשלמותה ועל דעת כך שולחתי הנה. הטוב, הנכון הדבר, כי תמעלו מעל בשליחותכם?

ליבי אומר לי, כי לא יאריכו הימים וסערה גדולה, סערת התמרמרות, תתפרץ מלב כל העם, ואת תוצאותיה מי ישורן?

בכבוד רב, חיים נחמן ביאליק

ועוד מדברי ביאליק בעניין:

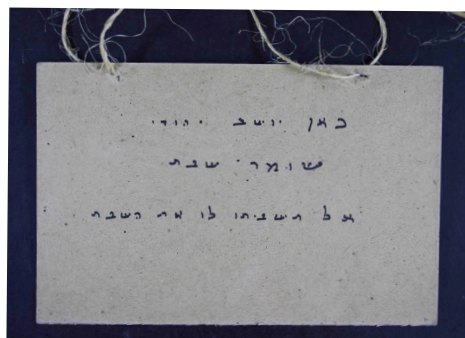
"בעצם אין בכל תפוצות הגולה שבת נאה וחמודה כשבת א"י ודוקא משום כך אפילו חלול כל־שהוא נראה לנו בא"י כפריצת גדר מרובה. והוא מרגיז אותנו ביותר. אני רואה בזה סימן טוב. אות הוא כי נתחדדה כאן הרגשתנו השבתית והיא נפגעת מפגם כל שהוא. הבה נאמין ונבטח, כי עם הבראת כל גופנו הלאומי יבריא גם חושיו הרוחניים וידע להבחין בין הקדש ובין החול הבחנה שלמה. וגם השבת תשוב למלכותה בכל זהרה ותפארתה." (ספר "ביאליק" עמ' 75)

"אנו באים לא"י לחדש את חיינו! אנו רוצים ליצור לנו כאן חיים עצמיים, שיש להם קלסטר פנים משלהם ואופי מיוחד. .. הרי יש לקחת את "אבן השתייה!", את היסוד היותר חזק, ולא מצאו צורה יותר עליונה ויותר עמוקה להתחיל לטוות ממנה את צורות החיים המקוריות מיצירת השבת, ... אם אנו חוזרים לא"י - עלינו לחזור עם השבת, זה הסמל שלנו המלא יופי וחו, שממנו נוכל לשאוף יופי לכל צורות החיים שלנו."

(בהנחת אבן הפנה ל"אהל שם" בת"א' באייר תרפ"ה)

הסופר ש"י עגנון :

שלט קרטון קטן, כתוב בכתב ידו של הסופר ש"י עגנון: "כאן יושב יהודי שומר שבת, אל תשביטו לו את השבת". היה תלוי בפתח ביתו בשכונת תלפיות בירושלים.

שמירת השבת במרחב הציבורי של מדינת ישראל - רקע וסקירה עדכנית

נערך על ידי עודד איתם, חוקר מטעם אתר 'עין פקוחה'.

מאז קום המדינה היתה שמירת השבת אחת מאבני היסוד של זהותה ומהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית.

עיקרו של המאבק לשמירת השבת נוגע אל פניה הציבוריות של המדינה-איך יראה הרחוב במדינת ישראל? מהו יום השבתה והמנוחה? כיצד נכבד כעם וכמדינה את מורשתנו התורנית ההיסטורית שעליה נאמר 'אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים' (שבת ק"ח ע"ב). ומאידך, כיצד יוכל כל יחיד ויחיד לשמור את שבתו הפרטית ללא כפייה.

מוסכם כמעט על כל הציבור במדינת ישראל שאכן ראוי הוא שנשמור על צביונה של השבת כיום המנוחה המיוחד לעם ישראל ושיום זה ראוי הוא שייתן את אותותיו בחיי הציבור ובחיי היחיד.

עם זאת היו במדינת ישראל מאבקים רבים על אופייו של הרחוב וכפי שהיטיב להגדיר זאת חה"כ ר' זרח ורהפטיג ז"ל: " המאבק בין דתיים לחילוניים היום על עיצוב דמותה של מדינת ישראל איננו על הבית אלא על הרחוב. זהו מאבק על הקשר שבין מדינת ישראל דהיום לבין עם ישראל במשך אלפיים שנה" ניתן לחלק את הסקירה לשלוש תקופות עיקריות:

א. תקופת טרום המדינה.

תקופת טרום קום המדינה מחולקת לשלבים שונים, כידוע חלק ניכר מהמושבות הראשונות הוקמו בידי אנשים יראי שמים כפי שהיה גם בפתח תקווה.

את פתח תקווה ייסדו יהודים יראי שמים, תלמידי חכמים מיושבי ירושלים וביניהם הרב יואל משה סלומון, הרב זרח ברנט ואחרים.

שמירת השבת בפתח תקווה הייתה ברורה ביותר ולא יצאו עליה עוררין, אם נתבונן בספרו של רבה הראשון של פתח תקווה הרב ישראל אבא ציטרון (חידושי הרב ציטרון קטרוני, פ"ת תש"ע) נוכל לראות שבמסגרת המאבקים והדיונים הפנימיים במושבה בעניין שמירת השבת יש רק מכתב אחד שענינו טיפול בפרצה בחומות השבת.

לעומת זו עם התחלת עליית הפועלים והקמת הקבוצות התחיל מאבק של רבני הישוב למען שמירת השבת. הרבנים פנו בתביעה להנהגת היישוב להקפיד על כך שהפועלים לא יפרצו גדר ויחללו את השבת על אדמות הקק"ל. כפי שניתן לראות בכרוזיו של הראי"ה קוק בספר

ב. שנים תש"ז - תש"מ תקופת קום המדינה.

הנושא היחידי מתוך הסטטוס קוו שלא התקבל כחוק בכנסת זה תחום השבת הציבורית.

חוק שעות עבודה ומנוחה שקבע את יום השבת כיום המנוחה השבועי, לא עסק כלל בדמותה הציבורית של השבת ובעיצובו של ה"רחוב" ולכן דמותה הציבורית של השבת נקבעה בתקנות עזר עירוניות. לצורך זה הוקמה 'מועצה ציבורית למען השבת' תחת משרד הדתות שעודדה את המועצות המקומיות והעיריות לחוקק חוקי עזר עירוניים למען שמירת השבת.

מסביבות שנת תש"מ מתחיל כירסום עמוק במעמדה של השבת. בשנים אלו התחוללו מאבקים רבים סביב דמותו של הרחוב בישראל ביום השבת.

אחד המאבקים המרכזיים סביב השבת התרחש בפתח תקווה המאבק בענייני של קולנוע היכל. מאבק הזה היה יוצא דופן בכך שהוא הצליח לסחוף לא רק את הציבור החרדי אלא כל מגוון הציבור הדתי בעיר כפי שתיאר זאת פלטיאל אייזנטל, ראש המועצה הדתית בפתח-תקווה, שהיה בשעתו מ"מ ראש העיר מטעם המפד"ל וראש מנהל החינוך: **"פרשת 'היכל' פגעה בציפור הנפש של הציבור הדתי. רק כך אפשר להסביר איך קמה חזית אחידה ומלוכדת של גורמים מכל רוחב הקשת של האוכלוסייה הדתית נגד מדיניותו של ראש העיר דאז. חזית זו כללה, לדוגמה, את צעירי תנועת הנוער בני עקיבא שהצטיינו מאז ומעולם במתינותם בכל הנוגע ליחסים עם הציבור החילוני."**

זאת לעומת מאבקים אחרים סביב צביונה של השבת שנתפסו כמאבקים של 'החרדים' כדוגמת כביש בר אילן וכדו', גם אם מאבק זה בסופו של דבר לא הביא לסגירתו של קולנוע היכל באופן מידי היתה בכך אמירה חשובה לציבוריות הישראלית: הציבור הדתי על כל גווניו תובע את עלבונה של השבת.

ג. שנים תש"מ - תשע"ה הכרסום העקבי במעמדה של השבת במרחב הציבורי.

בעקבות פרשת קולנוע היכל ותוצאותיה המשפטיות התאפשר חילול שבת נרחב בפתיחת מקומות תרבות ובילוי, כאשר השיא הוא בשנים האחרונות בתל אביב שם החליטה העירייה לאחרונה בעקבות שנים של חוסר פיקוח של חוקי העזר העירוניים לשנות את החוק ולאפשר פתיחת מקומות מסחר בשבת.

בעניינם של קולנוע אורנע ובית אגרון בירושלים פסקה שופטת ביהמ"ש העליון שאין לעירייה סמכות לחוקק חוק עזר עירוני שמונע פתיחת עסקים בשבת ולשם כך היה צורך בחקיקת חוק ההסדרה שהאציל סמכויות לסגירת עסקים בשבת

לרשויות ולעירייות אך השאיר פרצה גדולה בחוק, מה שגרם לסיעות החרדיות להתנגד לחוק.

פרשיה נוספת שהגיעה לביהמ"ש היא פרשת הקולנוע בנתניה בקניון הדרים שם התערב ביהמ"ש למרות שהיתה הסכמה של העירייה על סגירת הקולנוע. בית המשפט קבע כי על העירייה לאפשר את פתיחת הקולנוע בשבת.

זכור לכל הבאבק סביב כביש בר אילן, בעניין זה החליט שר התחבורה הרב יצחק לוי לאסור את הנסיעה בכביש בשבת מהסיבה שהוא עובר במרכז שכונות חרדיות. ביהמ"ש דחה את החלטת השר וכן את החלטות הועדה הציבורית בעניין והורה על פתיחת הכביש בשבת.

חריגה באופן יחסי היא קביעת ביהמ"ש העליון בעניין פתיחת המרכולים בתל אביב, שם קבע ביהמ"ש העליון שכל זמן שחוק העזר העירוני לא שונה חובה על העיריה לאכוף את החוק, החלטה זאת הובילה להחלטה של העיריה לשנות את חוק העזר העירוני דבר שמצריך את אישורו של שר הפנים, אישור שגם כעת לא ניתן .

לאחרונה נוכחנו בהתגברות המאבק סביב נושא התחבורה הציבורית בקמפיין מתוכנן מול שר התחבורה השר ישראל כ"ץ שכלל הפיכת דף הפייסבוק שלו לדף טרמפים וכן מחאה כללית בכלי התקשורת סביב עניין התח"צ בשבת והחתמת עצמות בעניין.

גם בירושלים יש מי שמנסה לשנות את המצב הקיים כמו למשל היוזמה של ראשי מרצ בעיר שנקראת 'שבוס' שמטרתה לקדם תח"צ בשבת באופן פרטי על ידי הקמת חברה שיתופית לתחבורה.

מאבק נוסף בירושלים היה כאשר החליטו לאחרונה רשת בית הקפה לנדזור, כי המתחם יהיה כשר למהדרין וסגור בשבתות, ככל הנראה משיקולים עסקיים. בעקבות כך פתחו ארגונים חילוניים בראשות מרצ בירושלים בהפגנות נגד בית הקפה בטענה כי מדובר ב"כפיה חילונית".

חשוב להכיר כי חלק מהמאבק בירושלים מתרחש על ידי הקמת כשרות אלטרנטיבית שאינה דורשת מעסקים להיות סגורים בשבת ובכך מאפשרת לציבור המסורתי דורש הכשרות להשתמש בבתי קפה שפתוחים בשבת.

סיכום:

ניתן לאפיין את התקופה הזו בכמה מאפיינים מרכזיים שחובה עלינו לשים לב אליהם אם ברצוננו להוביל שינוי אמתי לשמירת השבת הציבורית:

ראשית על אף ההתקרבות המשמעותית של חלקים מהציבור הישראלי לתורה וירידה ביחס המתנגד לערכי תורת ישראל ישנה ירידה דווקא בתחום הזה של שמירת השבת הציבורית. שלא כבתקופת קום המדינה, אז היתה הבנה של חלק ניכר מראשי הציבור החילוני בערכה של השבת כמעצבת את הצביון היהודי של המדינה.

שנית בשנים האחרונות בית המשפט מתערב בסוגיית אופייה הציבורי של השבת ובכך הוא מגביל את יכולת ההשפעה של מנהיגי הציבור.

נקודה שלישית שמאפיינת את המאבק היום על שמירת צביונה של המדינה היא שאנו עומדים כיום מול מערכת משומנת של קמפיינים של הסברה ופעילות לפגיעה באופייה היהודי של המדינה מה שאומר כי ללא מאמץ מיוחד מצד אנשי הצינונות הדתית המצב יישאר כפי שהוא כאשר ברקע פועלים גורמים רבים באופן מתואם ושיטתי על מנת לשנות ולקלקל את הקיים.

יהיה נכון לומר שהמאבק על שמירת השבת צריך להיות מאבק משולב מכיוונים שונים: בצד ההסברתי, בצד המשפטי ובצד החקיקתי ואי אפשר להזניח את אחד הערוצים וכפי שציין זאת הגר"ש גורן במאמרו לבעיות הדת והמדינה שיש להצטער על כך שההישגים בתחום הדת הושגו ללא שילוב של הסברה מספקת על ערכם וחשיבותם של חוקים אלו לשמירת צביונה היהודי של המדינה.

מוטל עלינו לא להתרפות, לא להתייאש אלא להאמין שבכוחנו לחולל את השינוי ולהביא לחיזוק יהדותה של המדינה, אין לך קידוש ה' גדול מזה שיש מדינה יהודית בארץ ישראל וחוקת השבת וקדושתה נכרת על פניה.

בימים אלו שבין יום העצמאות ליום ירושלים ובין פסח לעצרת חוזרים אנו ונזכרים בחלום הגדול לחבר בין חיינו הלאומיים לתורתנו ולערכי הנצח של עמינו, לאט לאט ובסבלנות, בהסברה ובחקיקה לשמירת השבת הציבורית בישראל

*בכתיבת המאמר נעזרנו גם בנתונים וחומרים מתוך אמנת גביון מידן.

חוברת יוצאת בחסות:

כתר הרימון
מסכן האירועים המפואר בישראל

המקום

כתר הרימון הינו מרכז האירועים המפואר בישראל. האולם המזכיר בסראה היכל בסגנון אירופי - קלאסי, מתגאה בהכשר - גלאט כשר ברמה הגבוהה ביותר.

האוכל

בכתר הרימון אנו גאים ברמתו הקולינארית של המזון שאנו מגישים, כמו גם ביופיון של המנות המוגשות לשולחן. סגנון רחב של מנות תחת הכשר גלאט כשר של הרב לנדא.

העיצוב

מרכז האירועים שלנו כולל שני אולמות יוקרתיים בעלי עיצוב מפואר המעניק לאירוע אווירה יוקרתית ומיוחדת במינה. התאמה אישית של עיצוב דקורטיבי של השולחנות, התאורה וזרי הפרחים.

כתובתינו: אהרונוביץ' 10, בני ברק | טלפון: 03-6151818 | פקס: 03-6151819

חפשו אותנו ב keter-harimon.co.il

החוברת יוצאת לכבוד הכנס "שמירת השבת במרחב הציבורי - משימה לאומית!"
שמתקיים במוצאי שבת, השבת, פרשת בהר בבית הכנסת נועם, כפר גנים בפתח תקווה

מרכז ליב"ה - 'ליבה יהודית בציבוריות הישראלית',

פועל לחיזוק צביונה היהודי של מדינת ישראל:
בהסברה, בחקיקה ובפעולות ציבוריות.

אנו בליב"ה מאמינים כי ככל שמדינת ישראל תהיה מחוברת יותר לעצמיותה
ולשורשיה, היא תתחזק ותתנהל באופן נכון יותר אל מול אתגרי השעה.

למידע, לפרטים ולתרומות
אתר | www.libayehudit.org
דוא"ל | libayehudit@gmail.com